

УДК 339.732:339.97]:061.1ЄС
DOI dx.doi.org/10.30970/vir.2018.44.0.9403

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Ігор Гурняк, Олена Козак

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: ag.kpl.lviv@gmail.com, oyanchyshyn@yahoo.com*

Проаналізовано аспекти реформування банківського сектору країн Центральної та Східної Європи. Розглянуто досвід подолання кризових явищ іноземними банківськими групами в країнах ЦЄС та ефективність моделей виходу з кризи. Проаналізовано основні показники банківської діяльності та тенденції розвитку банківського сектору досліджуваних країн.

Аналіз сучасних тенденцій у банківському секторі країн ЦЄС демонструє, що динаміка депозитів у Чехії, Польщі, Угорщині залишається позитивною, імітуючи аналогічні процеси на ринках Німеччини та Франції. Водночас спостерігається зменшення кількості дочірніх компаній та філій, контрольованих іноземними банками, за винятком Чеської Республіки. Як наслідок, у Чехії та Словенії активи дочірніх компаній іноземних банків зросли. Кредити домашнім господарствам у активах банків ЦЄС є одними з найвищих у ЄС. Така структура банківських активів, очевидно, не сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Найімовірніше, що проблема полягає не в структурі активів, що є наслідком, а в структурі операторів ринку. Водночас тенденція щодо зменшення загальної кількості банківських установ. У той же час тенденція зростання активів малих банків є позитивною. З метою оцінки вразливості фінансової системи країн ЦЄС виконано аналіз динаміки композиційного показника системного стресу.

Розглянуто рекомендовані стратегії розвитку банківського сектору: зміна бізнес-портфелів; вдосконалена модель на регіональному рівні; диференційований підхід до пріоритетних сегментів; зосередження на інноваціях.

Використовуючи модель кубічної регресії, показано взаємозалежність між непокритими позиками та експортом, а також показано взаємозалежність між непокритими позиками та співвідношенням між витратами на дослідження і розробки та ВВП для означених регіонів. Як засвідчили результати аналізу взаємодії непогашених кредитів та витрат на НДДКР на ринку банківських послуг, ринок ЦЄС не демонструє готовності до концентрації на інноваціях, хоча має високі технологічні можливості.

Як результат, рекомендовано та обгрунтовано використання банківської моделі з ефективним функціонуванням усіх типів банківських організацій та необхідності розвитку локальних банків.

Ключові слова: банківський сектор; фінансовий розвиток; іноземні банки; банківські послуги.

Постановка проблеми. Фінансовий розвиток є багатограним, і його не можна вимірювати, розглядаючи вузький набір показників, зосереджуючись на одному конкретному підході. Він може сприяти формуванню ефективного бізнесу, придатності середовища для регулювання та спостереження. Однак виникає багато запитань, коли фактично паралельно існують співмірні тіньовий та офіційний сектори чи коли традиційні інструменти лише поглиблюють економічний дисбаланс. Серед усіх регуляторних принципів критичні принципи,

які мають значення для фінансового розвитку та фінансової стабільності, є за своєю суттю однаковими. Тип регулювання «краще – не більше» вважається таким, що сприяє фінансовій стабільності та розвитку, оскільки послаблюючий ефект на вищих рівнях фінансового розвитку має своїм джерелом фінансове поглиблення, підвищення доступу чи ефективності, отож його вважають корисним. З метою пом'якшення економічного ризику та ризиків фінансової нестабільності, а також зменшення ймовірності виникнення кризи, радять уникати занадто швидких темпів фінансової діяльності. Зрештою не існує єдиного розміру, який може все для послідовного розвитку фінансових систем.

На цій основі протягом останніх років простежуються чіткі посткризові уроки ринків, що розвиваються [5].

Формулювання завдань та цілей статті. Метою статті є аналіз аспектів реформування банківського сектору країн ЦСЄ та моделей подолання кризових явищ іноземними банківськими групами, оцінка сучасних тенденцій та перспектив розвитку банківських послуг у цих країнах.

Виклад основного матеріалу. У посткризовий період в умовах високого ризику Віденська ініціатива зуміла запобігти такій моделі поведінки, за якої транснаціональні банківські групи країн ЦСЄ з метою мінімізації втрат повинні були виводити капітал за межі цих країн, шляхом забезпечення материнського банківського обслуговування групи, яка публічно зобов'язалася рекапіталізувати свої дочірні компанії, забезпечуючи національні пакети підтримки для транскордонних банківських груп. Це дало змогу уникнути системної банківської кризи в регіоні. Іншим стимулом стало узгодження базових принципів управління та врегулювання кризи в регіоні, зміцнення механізму регуляторного співробітництва та обміну інформацією [1].

З цього погляду цікавим є досвід окремих держав – учасників цього процесу.

2012 року в Угорщині [5] змінили законодавство щодо вимог до ліквідності кредитних установ, а також ввели: коефіцієнт балансу та коефіцієнт покриття депозитів, які, відповідно, вимагають у кредитних установ зберігання резервів на наступні 30 днів, що покривають 10 % балансу або 20 % депозитів фізичних та юридичних осіб; коефіцієнт адекватності фінансування іноземної валюти, який становитиме не меншим 65 %, що визначається як частка стабільних валютних фондів плюс чистих іноземних валютних свопів з терміном погашення понад рік, поділених на зважені деноміновані активи в іноземній валюті з терміном погашення понад один рік.

Схожа рекомендація на початку 2012 року з'явилась для підтримки стабільності Словацького банківського сектора. Йшлося про збереження співвідношення між кредитами та стабільними фондами не більше 110 %. Будь-який банк, що перевищував цей коефіцієнт, підлягав плану корекції за участі Центрального банку. У банків просили збільшити їхній запас довгострокових депозитів. Як і стосовно забезпечення капіталу, банки брали на себе зобов'язання не обмежувати свою кредитну діяльність клієнтам. Центробанк також повідомив, що значну увагу приділятиме питанням банків, які беруть

участь у проведенні нових операцій з метою належного нагляду за ризиками, які вони несуть, та впливу таких операцій на їхню загальну ліквідність.

У післякризовий період Чеський національний банк теж посилив обмеження щодо ризиків, пов'язаних із діяльністю зацікавлених сторін. Це мало вирішити проблему іноземних материнських банків, які потенційно потребують фінансової підтримки від їхніх добре забезпечених фондами чеських дочірніх компаній.

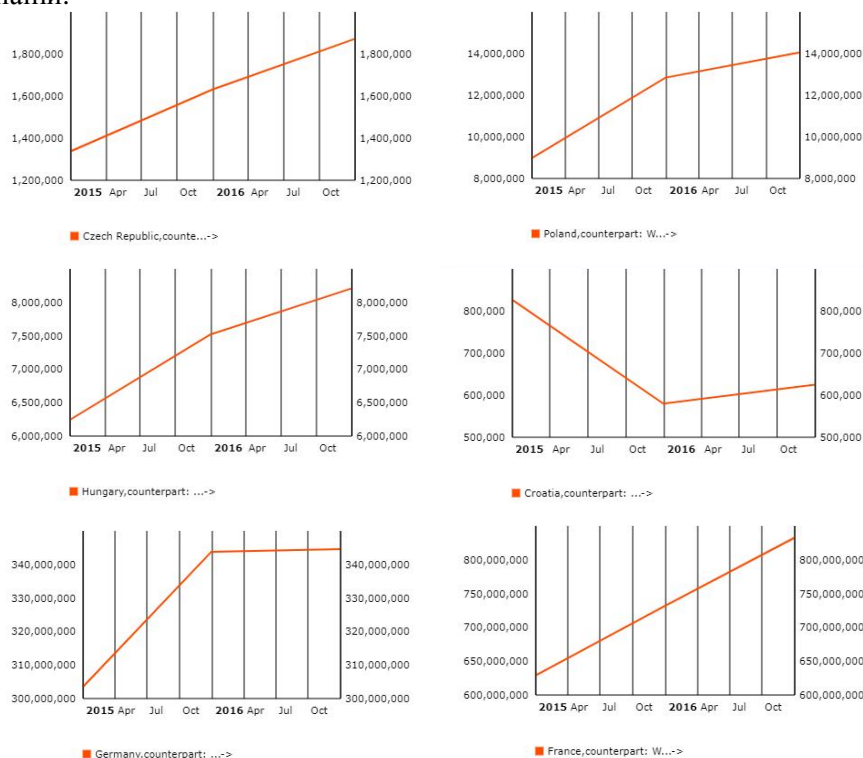

Рис. 1. Динаміка депозитів (складено за джерелом: <http://sdw.ecb.europa.eu>)

На рис. 1 відображено динаміку депозитів Чехії, Польщі, Угорщини і вона залишилась позитивною, наслідуючи подібні процеси на ринках Німеччини та Франції. Зокрема, у Хорватії простежуємо суттєві коливання ринку.

Водночас, простежується зменшення кількості контрольованих іноземними банками дочірніх підприємств та філій, за винятком Чехії (рис. 2).

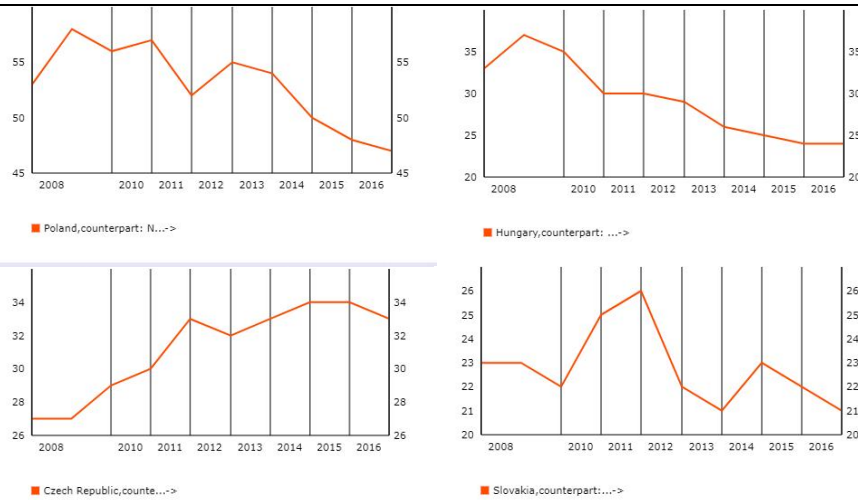

Рис. 2. Кількість контрольованих іноземними банками дочірніх підприємств та філій (складено за джерелом: <http://sdw.ecb.europa.eu>)

Як результат, у Чехії та Словенії зросли активи дочірніх структур іноземних банків (рис. 3).

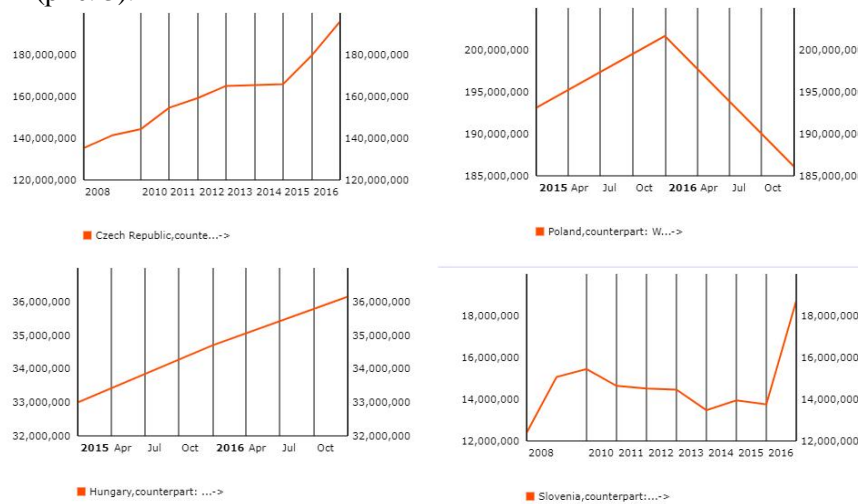

Рис. 3. Активи дочірніх підприємств та філій, контрольованих іноземними банками [6]

Щодо польського банківського сектору, то його еволюція, очевидно, залежала від еволюції глобальної фінансової системи, однак спостерігалися деякі суттєві відмінності. У розвинених країнах банки споклалися значно більше на традиційні джерела фінансування та на портфель ліквідних активів, ніж до початку кризи. Така ж тенденція, ймовірно, з'явиться і в Польщі,

оскільки важко уявити, що кредити видаватимуть на основі старих підходів, використовуючи кредитні лінії, надані материнськими компаніями [8]. Водночас забезпеченість активами у відношенні до ВВП у Польщі є значно меншою, ніж у держав Єврозони (табл. 1).

Таблиця 1

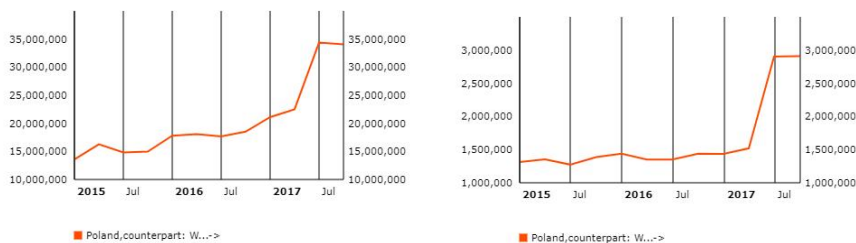
Активи фінансової системи у відношенні до ВВП окремих держав ЦСЄ та зони Євро, % (складено за джерелом [7])

	2013	2014	2015	2016
Польща	125,9	121,4	122,8	126,3
Чехія	165,0	164,4	154,4	157,9
Угорщина	132,9	133,3	127,0	127,2
Зона Євро	470,6	493,8	463,6	486,6

Депозити є традиційним джерелом фінансування для банків. Проте відомі недоліки цієї категорії фінансування: депозити, зазвичай, ростуть відповідно до доходу, і розумно припустити, що дохід зростає відповідно до ВВП. Це означає, що неможливо різко збільшити відношення банківських активів до ВВП, використовуючи лише депозити як джерело фінансування. Саме тому банки винайшли сек'юритизацію, оптове фінансування тощо. Проте всі ці джерела, як виглядає, будуть доволі незначними у близькому майбутньому, передусім у країнах ЦСЄ, де є слабкими традиції фінансової інженерії. Отже, банкам, що працюють у Польщі, доведеться покладатися на традиційні джерела фінансування, тобто депозити.

Що стосується активів балансу, то, найімовірніше, житлові кредити збережуть домінуюче положення. Величезний попит на будинки (не тільки в Польщі, де переважна більшість нерухомості перебуває у власності, а не орендована) у поєднанні з дуже низьким середнім доходом відносно ціни на квадратний метр, робить неможливою таку домінуючу без довгострокового фінансування з боку банків. Економічні умови, схоже, утворюють зачароване коло – попит на кредит без можливості його надання.

Однак існує таке можливе джерело фінансування, яке не потребує складного фінансового інжинірингу – забезпечені облігації. У Польщі тільки спеціалізовані установи – іпотечні банки (гіпобанки) – мають право випускати забезпечені облігації (рис. 4).

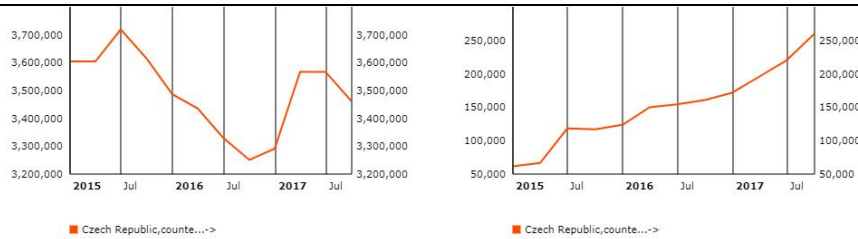

Рис. 4. Кредити та аванси банківських груп та боргові облигації на прикладі Польщі та Чехії (складено за джерелом [6])

Окремим питанням є макропруденційна політика та її роль у впливі на розвиток банківського сектора. Макропруденційну політику можна розділити на структурну та циклічну. Сьогодні немає необхідності використовувати макропруденційні інструменти для обмеження циклічності компонент системного ризику в Польщі. Однак, як згадувалося раніше, кредити населення в банківських активах у ЦСЄ є одними з найвищих у ЄС. Така структура банківських активів, очевидно, не сприяє конкурентоспроможності. Отож бажано спроектувати і реалізувати інструменти, які могли б змінити цю структуру. З одного боку, зростання іпотечних кредитів, принаймні в Польщі, ймовірно, неминуче. З іншого боку, банки повинні підтримувати зростання ВВП. Звичайно, залишається питання про те, як переконати банки скерувати їхні кредитні потоки від домогосподарств до виробників? На думку авторів, тут проблема зовсім не у структурі активів, яка є наслідком, а у структурі банківських операторів ринку (табл. 2). Важливо визначити, чи усі необхідні типи банків та, можливо, парабанків є повноцінними учасниками ринку.

Таблиця 2

Активи фінансових інституцій у Польщі за 2010–2017 рр., млрд злотих*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	IV 2017
КБ	1062,1	1187,6	1233,7	1275,4	1393,9	1455,3	1548,2	1582,2
КА	96,4	106,1	115,8	129,3	135,4	139,7	158,2	163,2
ОККК	14,0	15,6	16,8	18,7	13,7	12,3	11,3	10,8
СК	145,2	146,1	162,7	167,6	178,5	180,3	185,4	195,4
ІФ	121,8	117,8	151,3	195,0	219,5	272,3	275,4	293,8
ВПФ	221,3	224,7	269,6	299,3	149,1	140,5	153,4	174,7
БО	9,2	10,1	9,0	8,6	7,9	7,6	6,2	6,6

*Позначення: КБ – Комерційні банки; КА – Кооперативні та Асоціативні; ОККК – Ощадно-кредитні кооперативні каси; СК – страхові компанії; ІФ – Інвестиційні фонди; ВПФ – Відкриті пенсійні фонди; БО – Брокерські організації, [5,7].

Як бачимо (рис. 5), спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості банківських інституцій. Водночас позитивною є тенденція щодо

зростання активів малих банків (рис. 6). Однак, це в жодному випадку не є повторенням традиційної тривекторної європейської моделі ощадних, приватних і кооперативних банків, які шляхом конкуренції та кооперації виокремлювали найпридатніші форми власного існування для конкретного ринку.

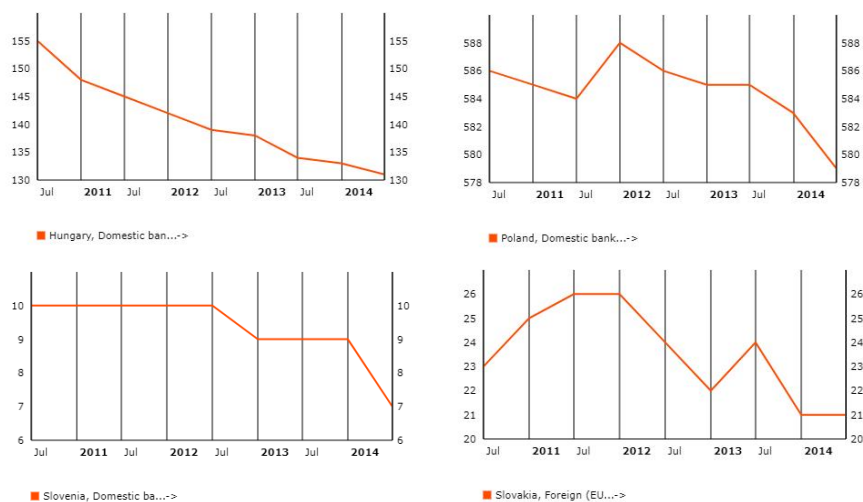
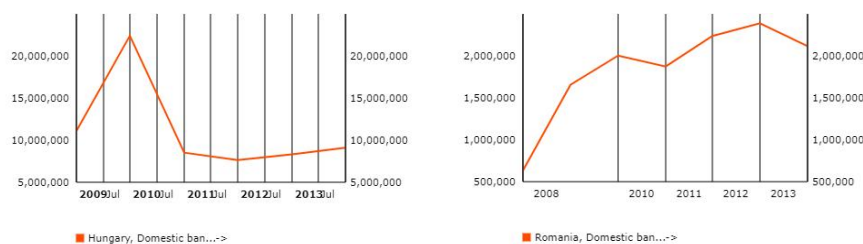

Рис. 5. Загальна кількість кредитних інституцій (складено за джерелом [6])

Історія використання мікропруденційних інструментів для макропруденційних цілей доволі коротка. Навіть незрозуміло, чи слід використовувати макропруденційну політику для впливу на структуру активів банківського сектору (оскільки типовою є звичайна структурна макропруденційна політика). Безперечно, одна з цілей макропруденційної політики полягає в обмеженні системного ризику, що виникає з концентрації на одному виді кредиту (іпотечні кредити у даному конкретному випадку), хоча виникає питання щодо підтримки зростання іншого виду кредиту? Це виглядає як зворотна сторона медалі. І це, здається, відповідає рекомендації «впровадження адекватних якорів в окремих юрисдикціях».

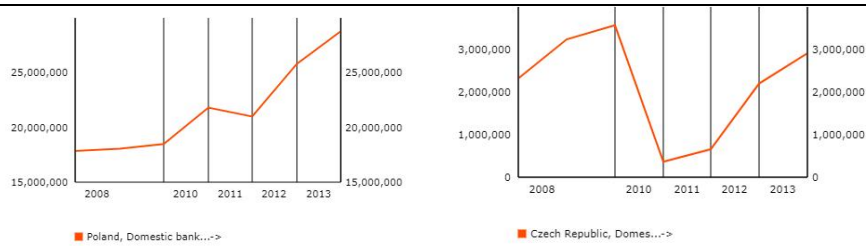

Рис. 6. Активи малих банків [6]

Існує також думка щодо поточного стану банківського сектору у Польщі. Зокрема, її носієм є один з найвідоміших економістів Польщі Вітольд Кежун. На його думку, Польща фактично втратила можливість ефективного фінансового стимулювання її економічного розвитку банківським сектором, оскільки іноземні банки, вочевидь, віддають перевагу інтересам материнських підприємств [4]. Кооперативні банки мали б стати ідеальною альтернативою, проте на кооперативи здійснюють серйозний тиск. Ці нові для ринку інститути пригнічуються жорсткими правилами, що негативно впливає на їхні результати, хоча вони не прагнуть максимізувати прибуток за будь-яку ціну, як це роблять іноземні банки. Інші за своєю природою інституції навіть за рахунок власної вигоди залучають нових учасників та надають відносно привабливі депозити. Різниця між відсотковими ставками за кредитами та депозитами в банках Польщі доволі велика. Це не мобілізує поляків, щоб заощадити, а підприємців брати кредити, однак створює величезні прибутки для банків, які вважають за краще інвестувати в казначейські зобов'язання, а не фінансувати розвиток підприємств.

Цікаво проаналізувати щодо цього динаміку композиційного індикатора системного стресу (КІСС) Польщі та її сусідів. В ідеалі, КІСС вимірює рівень стресу у фінансовій системі загалом. Однак фінансова система в реальному світі – це дуже складна мережа фінансових ринків, фінансових посередників та фінансової інфраструктури, де усі складники відіграють вирішальну роль у формуванні властивостей стабільної системи. Має сенс зосередитися на її найважливіших частинах і абстрагуватися від інших. Фінансову систему можна розділити на три основні блоки: ринки, посередники та інфраструктура. Кожен з цих будівельних блоків можна розділити на певні сегменти (наприклад, фінансовий сегмент посередників можна розділити на різні сектори, такі як банки, страхові компанії, хедж-фонди і т. д.), які, своєю чергою, можна розбити на певні фінансові інструменти, підсектори або підінфраструктури, відповідно. Існують три різні рівні, на яких складні індекси фінансових стресів можна обчислити з певного набору індивідуальних мікростресів (наприклад, певний розподіл ризиків або нестабільність активів). Нижчий рівень агрегації включає в себе сегментно-специфічні стрес-індекси, які можна безпосередньо розрахувати шляхом агрегування представницького набору окремих індикаторів стресу. Проміжний рівень складається з індексів стресу для кожного з трьох будівельних блоків, які, наприклад, можна обчислити шляхом агрегування

напруги нижчого рівня індексів. Нарешті, верхній рівень являє собою складовий індикатор фінансових стресів для всієї фінансової системи.

На рис. 7, що відображено Чехія та Угорщина чітко повторювали динаміку цього індикатора для Німеччини. Водночас у Польщі продовж 2004–2008 рр., системний стрес був значно відчутнішим. Цю ситуацію було подолано, що означає успішність проведеної макропруденційної політики. Водночас звертаємо увагу на деяке зміщення найбільш небезпечного періоду для Португалії та Греції та неочікувано негативні динаміку для Чехії у поточному періоді.

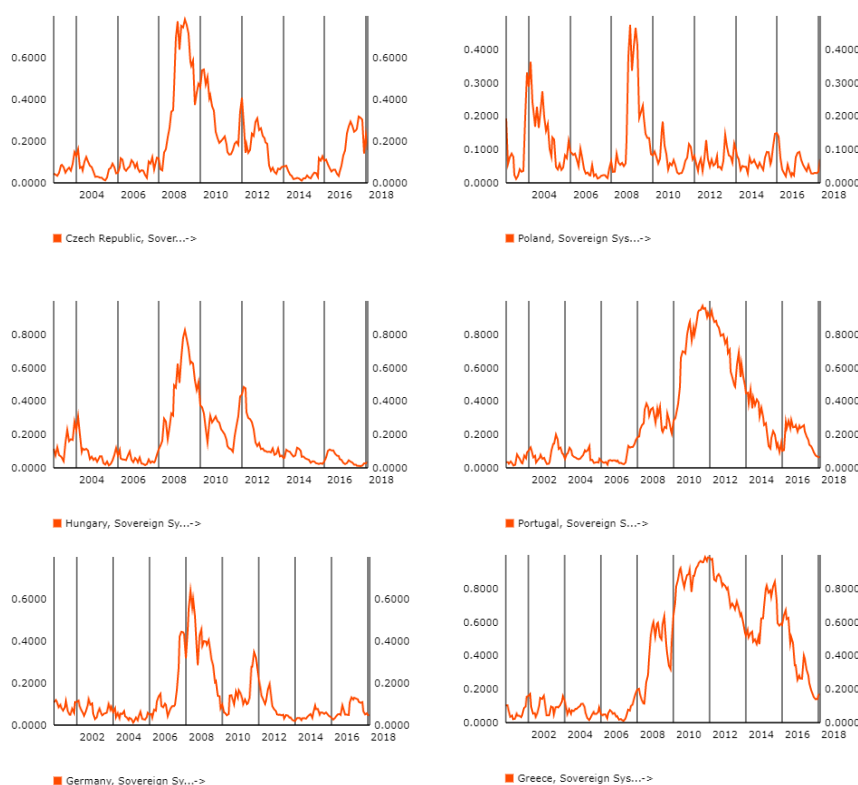

Рис. 7. Композиційний індикатор системного стресу (складено за джерелами [5; 6])

У цій ситуації звернемося до порад своєрідних «глобалістів» чи, іншими словами, міжнародних консалтингових компаній, зокрема, до аналізу, зробленого компанією McKinsey. Після стрімкого зростання протягом 2000–2007 рр., коли акції провідних фінансових інститутів регіону демонстрували кращі результати, порівняно зі своїми колегами по всьому світу, вартість активів зменшилася на дві третини в результаті кредитної кризи 2008–2009 років [2]. Нещодавно, на думку компанії, з'явилося відчуття, що сектор може відновити

себе як двигун регіонального економічного розвитку, хоча й виникла дешо серйозніша турбота, пов'язана зі зростанням державного боргу.

Результати аналізу компанії засвідчують, що в східноєвропейських банках банківські доходи від позик та депозитів в середньому зросли понад 14 % у середньому в період між 2000 і 2007 роками – більш ніж втричі перевищуючи глобальний рівень 4,1 % та перевищуючи навіть Китай та Індію в цей період. Деякі продукти працювали особливо добре: наприклад, надходження від іпотечних кредитів зросли на 50–100 % щорічно, досягнувши маржі доходу від 4 до 5 %, а також дохідності власного капіталу приблизно у 100 %.

Незважаючи на сприятливий клімат та оптимізм інвесторів, лише кілька банківських груп відчули переваги розширення. Аналіз засвідчує, що впродовж 2004–2007 рр. середній рівень створення вартості (який визначався як прибутковість власного капіталу за вирахуванням вартості капіталу) у провідних банках Східної Європи становив лише 0,2 %, впавши до – 2,0 % за період з 2004 по 2009 рік. Середні значення приховали значні відмінності – найкращі виконавці з 2004 р. по 2009 р. створили 3,5 % річного значення нової вартості; найгірші втрачали 11,2 % щороку.

Цей феноменальний ріст та маржу в поєднанні з низькою рентабельністю можна пояснити, значною мірою, дорогими операційними моделями, які банки застосовували загалом у регіоні. Моделі реалізації послуг були, здебільшого, такі ж, як і в Західній Європі, хоча об'єми операцій на одного клієнта у Східній Європі наближаються до однієї чотирнадцятої західноєвропейських рівнів, а наявні доходи – до рівня однієї п'ятої. Більшість банків проводили стратегії входження у країни, в багатьох випадках створюючи різновид «підскладів», фрагментованих операцій. Управління було орієнтоване, здебільшого, на показники на рівні країни, що дало змогу банкам отримувати лише обмежену синергію на основі їхніх портфелів. І припущення щодо валютної та регіональної економічної конвергенції часто були занадто оптимістичними. Фінансова криза 2008–2009 рр. виявила крихкість таких бізнес-моделей банків, загострюючи ці властиві проблеми.

У майбутньому виклик банкам, який виявиться значно більшим, ніж це було в останнє десятиліття, – забезпечити дохід акціонерів, який перевищує вартість капіталу. Моделювання ринку свідчить про зниження доходів від власного капіталу в середньому на 17 % (2000–07) до приблизно 13 % (2010–20). Вищі вимоги до капіталу, витрати на фінансування та витрати на ризик, а також нові правила та державні інтервенції та загалом більш конкурентний ринок, ймовірно, дуже сильно залежатимуть від провідних гравців.

На думку таких компаній як McKinsey, банки мали б дотримуватися таких чотирьох стратегій, як:

Зміна бізнес-портфелів. Критична маса дає змогу банкам фіксувати масштабні переваги та створювати додаткову вартість. Це доволі важливо в Східній Європі, де витрати є високими у порівнянні з обсягами обороту замовників. Лише кілька провідних банків змогли побудувати послідовний, досить великий портфель на основних ринках. На практиці це означає частку у

10 % усіх ринків, на яких діють такі гравці. Недавній досвід ілюструє, що банки, які перебувають у межах цього порогу або вище, зазвичай, перевершують інших у створенні вартості: середня прибутковість капіталу на 5,2 % вища, ніж у решти. Результати аналізу дають підстави припустити, що подальші придбання або обміни активів «закріплених всередині» банків можуть зумовити додаткову прибутковість на рівні додаткових 2–4 % для багатьох регіональних гравців. Якщо злиття та поглинання неможливі, іншим варіантом буде партнерство в розробці або поширенні продуктів.

Покращена модель на регіональному рівні. Успішні гравці повинні дотримуватись делікатного балансування: з одного боку, досягати ефективності шляхом централізації та стандартизації; з іншого боку, генерувати цінність, що даватиме змогу місцевим одиницям гнучко управляти їх бізнесом. Щоправда, результат такого моделювання може виявитися несподіваним (рис. 8).

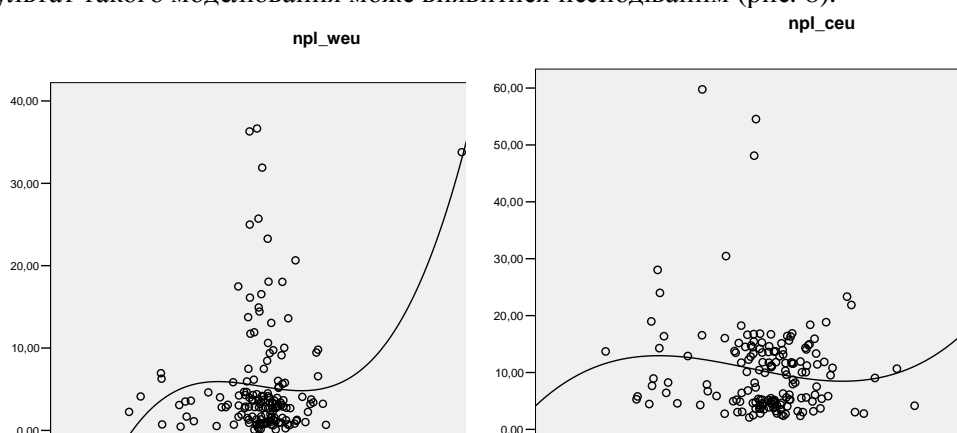

Рис. 8. Взаємозалежність непокритих позик та експорту.

Коментар. Використовуючи модель кубічної регресії, показано взаємозалежність між непокритими позиками (по вертикалі) та експортом. Якщо для моделі Західної Європи R^2 склав 0,11 і модель демонструвала значимий взаємозв'язок, то для ЦСЄ коефіцієнт детермінації був близький до нуля.

Можливо, така ситуація складається навіть не через локальні нормативні вимоги, як через диференціацію локальних середовищ, необхідність локальних банків стати природньою частиною локального середовища, що в умовах прийняття рішень ззовні є неможливим.

Очевидно, що в умовах наголосу на обслуговуванні інтересів локального бізнесу, централізація управління стає негативним фактором, що вимагає уніфікації підходів, оцінок, норм. За умови розвитку інноваційного бізнесу, хиткого балансування між існуючими технологіями та абсолютно нетрадиційними рішеннями, локалізація рішення проблеми фінансування стає вимогою.

Диференційований підхід до пріоритетних сегментів. Банки регіону повинні позиціонувати себе, навчитися краще зрозуміти потреби окремих груп

клієнтів та запроваджувати диференційовані цінові пропозиції та моделі послуг, а не традиційні підходи, що є єдиними для всіх, щоб скористатися перевагами окремих сегментів продуктів і клієнтів, які можуть служити двигунами зростання протягом наступного десятиліття. Цей підхід може передбачати розробку відмінної пропозиції для чітко визначеного сегменту достатнього розміру або надання спеціальних можливостей, таких як фінансування інфраструктури.

Зосередження на інноваціях. Банкам у Східній Європі слід розробити бізнес-моделі більш сумісні з їх рівнем розвитку. Ці зусилля можуть включати зосередження уваги на «помірних» інноваціях з огляду на більшу централізацію та аутсорсинг у розподілі та підтримці. Східноєвропейські банки також мають великі технологічні можливості, включаючи впровадження більш розумних функцій для автоматизованих касових машин та точкових пристроїв, біометричної ідентифікації та мобільних платежів.

Незважаючи на похмуру глобальну перспективу галузі, банки у Східній Європі, процвітатимуть у наступному десятилітті, якщо вони засвоять уроки минулого та будуть готові до нових викликів у майбутньому. Ті, хто здатен змінити свої портфелі, цільові пріоритетні сегменти, побудувати більш сильні моделі регіонального врядування та успішно впроваджувати інновації, найімовірніше збільшуватимуть частку ринку, ефективність та рентабельність.

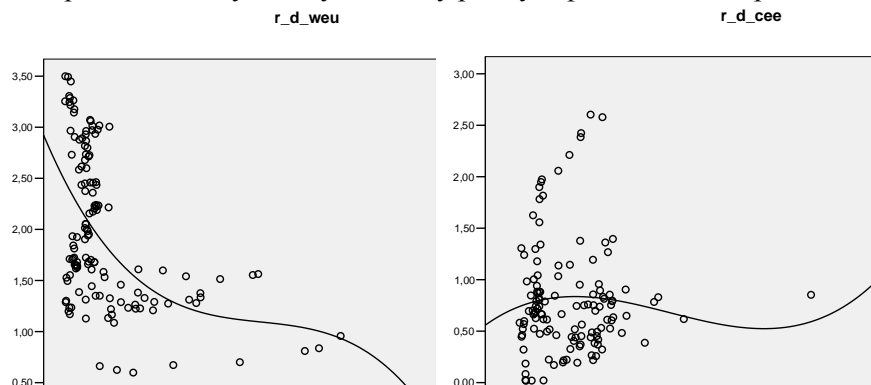

Рис. 9. Порівняльна характеристика взаємодії не покритих позик та витрат на дослідження та розробки на ринку Центрально-Східної та Західної Європи

Коментар. Використовуючи модель кубічної регресії, показано взаємозалежність між непокритими позиками (по горизонталі) та співвідношенням між витратами на дослідження і розробки та ВВП для означених регіонів. У моделі використано 169 та 167 спостережень відповідно. Якщо для моделі Західної Європи R^2 склав 0,261 і модель показувала значимий взаємозв'язок, то для ЦСЄ коефіцієнт детермінації був близький до нуля, тобто такого значимого зв'язку фактично не існує.

Як показує аналіз взаємодії не покритих позик та витрат на дослідження та розробки на ринку банківських послуг (рис. 9), такої готовності ринок ЦСЄ не

демонструє. Тим більше, зважаючи на надзвичайні обсяги не покритих позик у західноєвропейських банках, виникає багато запитань щодо існуючої у них на сьогодні моделі.

Висновки.

Понад 25 років, а можливо в широкому контексті понад два століття, європейська банківська система (з урахуванням американського досвіду світова банківська система) базується на трьох стовпах: приватні банки, публічні (ощадні) банки та взаємні (кооперативні) банки. Загалом на сьогодні неможливо узагальнено охарактеризувати ощадні банки 21-го століття так, щоб це узагальнення можна було б застосувати до будь-якої установи, що користується сьогодні таким ім'ям. Також не існує такого узагальнення і щодо «кооперативного банку».

Найцікавішим з огляду на перспективу залучення, на нашу думку, мав би бути досвід Німеччини та Франції. Досвід німецьких ощадних та кооперативних банків взагалі є унікальним, оскільки саме вони зберегли як «чистоту моделі», так і більшість своїх традиційних функцій, тобто відмовилися від трансформації в напрямку «акціонер – орієнтованого банку».

Проте, як випливає з проведеного авторами аналізу, країнам ЦСЄ пропонується зовсім інша жорстко централізована модель, дистанційована від інтересів локальних спільнот. Запропоновані регуляції захищають інтереси материнських компаній, але зовсім не скеровані на інтереси місцевого бізнесу. У цій ситуації з можливих рекомендацій можна обрати повторення шляху німецьких чи французьких банківських систем (побудова інтересів знизу – вгору) з акцентом на розвиток усіх типів банківських організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гурняк І. Посткризові тенденції та перспективи розвитку банківського сектору країн Центральної та Східної Європи / І. Гурняк, О. Козак // Kontynent Europejski Wobec Wyzwan Wspolczesności. - ЛНУ ім. Івана Франка. - Львів - Ольштин. - С. 155-168.
2. Dietz M. What's ahead for banking in Eastern Europe [Electronic resource] / M. Dietz, Á. Homonnay, I. Shvakman. - Access mode : <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/whats-ahead-for-banking-in-eastern-europe>.
3. IMF Staff Discussion Note. Rethinking financial deepening: stability and growth on emerging markets [Electronic resource] - Access mode : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1508.pdf>.
4. Kieżun W. Polska jako przestrzeń neokolonialna [Electronic resource] / W. Kieżun. - Access mode : <http://wgospodarce.pl/informacje/9045-prof-witold-kiezun-dla-gazety-bankowej-polska-jako-przestrzen-neokolonialna>.
5. Klíngen C. Banking in Central and Eastern Europe and Turkey Challenges and Opportunities 2013 [Electronic resource] / C. Klíngen, F. Mucci. - January 2013, - Access mode : http://www.eib.org/attachments/efs/economic_report_banking_cee_turkey_en.pdf, January 2013.
6. Selected Indicators for the Euro Area. Statistical Data Warehouse [Electronic resource]. - Access mode : <http://sdw.ecb.europa.eu>.
7. Szczepańska O. Raport o stabilności systemu finansowego [Electronic resource] / O. Szczepańska // Departament Stabilności Finansowej. - Warszawa, 2017. - Access mode : <https://www.nbp.pl/systemfinansowy/rsf122017.pdf>.

8. *Wiesiolek P.* The evolution of banking sectors in Central and Eastern Europe – the case of Poland [Electronic resource] / P. Wiesiolek, D. Tymoczko // Bank for International Settlements. – 2015. – Access mode : <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap83r.pdf>.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2018

Прийнята до друку 01.09.2018

SOME ASPECTS OF REFORMING OF THE BANKING SECTOR IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Ihor Hurnyak, Olena Kozak

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-46-02,
e-mail: ag.kpl.lviv@gmail.com, oyanchyshyn@yahoo.com*

The paper considers the analysis of the aspects of banking sector reforms in the countries of Central and Eastern Europe. It is necessary to consider the experience of overcoming crisis phenomena with foreign banking groups in CEE countries and to analyze the effectiveness of crisis exit models.

The analysis of modern tendencies in the banking sector among CEE countries demonstrates that the dynamics of deposits in the Czech Republic, Poland, Hungary remained positive, imitating similar processes in the markets of Germany and France. At the same time, we observe the decrease in the number of subsidiaries and branches controlled by foreign banks with the exception of the Czech Republic. As a result, in the Czech Republic and Slovenia, the assets of subsidiaries of foreign banks have increased. Loans to households in CEE banking assets are among the highest in the EU. This structure of bank assets, obviously, does not promote competitiveness. It is supposed that the problem is not in the structure of assets, which is a consequence, but in the structure of market operators. It is observed the tendency of decreasing the total number of banking institutions. At the same time, the tendency of growth of assets of small banks is positive. In order to estimate the vulnerability of financial system an analysis of the dynamics of the compositional indicator of systemic stress is carried out.

The recommended strategies for the development of the banking sector are considered: changing business portfolio; improved model at the regional level; differentiated approach to priority segments; focus on innovation.

Using the cubic regression model, the interdependence between uncovered loans and exports is shown. For the Western European countries shows a significant interconnection, then for the CEE the coefficient of determination is close to zero. As shown by the analysis of the interaction of uncovered loans and R&D costs in the banking services market, the CEE market does not demonstrate readiness for concentration in innovation although it has high technological possibilities. As a result, it is recommended the using of foreign banking model with the development of all types of banks.

Key words: banking sector; financial development; foreign banks; banking services.